NOŢIUNI GENERALE PRIVIND CONTRACTUL INTERNAŢIONAL DE ASIGURARE

Iana CASIAN,
magistru în drept (USM)

Recenzent: ***Lilia GRIBINCEA,*** *doctor în drept, conferenţiar universitar (USM)*

SUMMARY

An insurance contract is a "contract under which one party (the insurer) accepts significant insurance risk from another party (the policyholder) by agreeing to compensate the policyholder if a specified uncertain future event (the insured event) adversely affects the policyholder.

In a contract of adhesion, one party draws up the contract in its entirety and presents it to the other party on a 'take it or leave it' basis. The receiving party does not have the option of negotiating, revising, or deleting any part or provision of the document. Insurance contracts are of this type, because the insurer writes the contract and the insured either 'adheres' to it or is denied coverage.

Although all contracts ideally should be executed in good faith, insurance contracts are held to an even higher standard, requiring the utmost of this quality between the parties. Due to the nature of an insurance agreement, each party needs – and is legally entitled – to rely upon the representations and declarations of the other. Each party must have a reasonable expectation that the other party is not attempting to defraud, mislead, or conceal information and is indeed conducting themselves in good faith.

Existenţa diferitelor riscuri a determinat oamenii să descopere şi să aplice diferite mijloace de protecţie împotriva riscurilor generatoare de pagube potenţiale, la care erau expuse activităţile lor sau însăşi fiinţa lor. Asemenea mijloace au la bază *prevenirea, asistenţa* şi *prevederea*.

Prevenirea constituie cel mai bun mijloc de protecţie, dacă permite suprimarea riscurilor. *Asistenţa* reprezintă acţiunea unui terţ care tinde la repararea daunelor. *Prevederea* implică preconstituirea de resurse actuale pentru necesităţi viitoare. Forma cea mai reuşită şi eficientă a prevederii s-a dovedit a fi *asigurarea*.

Unii autori au menţionat[1], că asigurarea se caracterizează prin aceea, că are la bază principiul mutualităţii, potrivit căruia fiecare asigurat contribuie cu o sumă modestă, numită primă de asigurare, la crearea fondului de asigurare din care se compensează pagubele suportate de cei încercaţi.

Potrivit Codului civil al Republicii Moldova[2], asigurarea se împarte în două categorii: *asigurare de persoane* şi *asigurare de daune*[3], specificându-se că în cazul asigurării de persoane se asigură viaţa şi sănătatea (inclusiv integritatea psihică) asiguratului[4], iar asigurarea contra daune cuprinde asigurarea bunurilor şi asigurarea de răspundere civilă[5].

Contractul de asigurare cunoaşte atât definiţii legale, cât şi doctrinare. Astfel, Codul civil al Republicii Moldova prevede[6] că prin contractul de asigurare, asiguratul se obligă să plătească asigurătorului prima de asigurare, iar acesta se obligă să plătească, la producerea riscului asigurat, asiguratului sau unui terţ, numit beneficiarul asigurării, suma asigurată ori despăgubirea, în limitele şi în termenele convenite. Legea Republicii Moldova nr. 407 din 21.12.2006 cu privire la asigurări (în continuare Legea nr. 407 din 21.12.2006)[7] nu defineşte contractul de asigurare, dar defineşte asigurarea[8] ca fiind transferul unui risc eventual, inclusiv al riscului unei pierderi financiare şi /sau al unei pagube materiale, de la asigurat la asigurător, în conformitate cu contractul de asigurare.

În opinia unor autori[9], contractul de asigurare este un act juridic prin care asiguratul se obligă să plătească o primă asigurătorului, iar acesta să ia asupra sa riscul producerii unui anume eveniment, obligându-se ca la producerea evenimentului să plătească asiguratului sau unei terţe persoane, denumită beneficiar, o indemnizaţie (despăgubire sau sumă asigurată) în limitele convenite.

Contractul de asigurare are caracter internaţional, dacă se încheie între asigurat şi asigurător, care îşi au sediile sau reşedinţa în ţări diferite. Conform prevederilor CC RM[10], persoanele din Republica Moldova încheie contracte de asigurare cu societăţi înregistrate în Republica Moldova, cu excepţia cazurilor în care asigurările solicitate nu se practică pe piaţa internă.

Contractul de asigurare are următoarele caractere juridice:

1. Caracterul consensual, care rezultă din faptul că se formează *solo consensu*, prin simplul acord de voinţă al părţilor, fără să fie necesară vreo formă specială de manifestare a voinţei lor.

2. Caracterul sinalagmatic este determinat de faptul că părţile se obligă reciproc. Unii autori au remarcat[11] că obligaţiile părţilor nu sunt numai reciproce, dar şi interdependente, între ele existând un raport de intercondiţionare reciprocă.

3. Caracterul de unicitate al contractului de asigurare înseamnă că acesta se menţine unic pentru întreaga sa durată chiar şi atunci când ar suporta o împărţire pe termene periodice. Această împărţire este legată numai de modul de plată al primei, nu şi de protecţia prin asigurare care are un caracter continuu. Contractul de asigurare este guvernat de condiţiile stabilite la momentul încheierii, iar prima anuală se calculează prin raportarea la întreaga durată a contractului, ceea ce determină consecinţele juridice ale unicităţii.

4. Caracterul de executare succesivă constă în faptul că executarea nu are loc dintr-o singură dată, printr-o singură prestaţie, dar asiguratul este obligat să plătească primele în termenele stabilite, iar asigurătorul să acorde continuu protecţie asiguratului prin asigurarea riscului.

În doctrină s-a menţionat[12], că executarea succesivă a contractului determină următoarele consecinţe:

a) regulile rezolutorii nu sunt aplicabile contractului de asigurare;

b) partea care şi-a onorat obligaţia are drept la contraprestaţia cocontractantului până la desfiinţarea contractului;

c) neîndeplinirea de către asigurat a obligaţiilor sale produce efecte doar pentru viitor şi, ca urmare, primele plătite pentru perioada anterioară rezilierii nu se restituie asiguratului;

d) dispariţia obiectului asigurat prin efectul altui eveniment decât cel în vederea căruia s-a încheiat asigurarea implică rezilierea de drept a contractului.

5. Caracterul oneros este determinat de faptul că fiecare parte urmăreşte un anumit avantaj, o contraprestaţie în schimbul aceleia pe care o face ori se obligă a o face în favoarea celeilalte părţi. Avantajul asiguratului[13] constă în faptul că, pentru o primă de asigurare, el obţine protecţia pentru sume mai mari pe toată durata contractului, „asigurându-şi", aşadar, stabilitatea financiară. Pentru asigurător este importantă posibilitatea fructificării fondurilor de primă din care se vor crea fondurile de asigurare, lucru realizat prin investiţiile efectuate.

6. *Caracterul aleatoriu* este caracteristic contractului de asigurare, deoarece efectele sale depind de un eveniment viitor şi incert, care pot duce la obţinerea de câştig sau pierdere pentru oricare dintre părţi. Incertitudinea se referă la producerea evenimentului vizat. În momentul încheierii contractului nu se cunoaşte dacă şi în ce măsură fiecare dintre părţi va avea un avantaj sau o piredere ca rezultat al contractului. Unii autori au remarcat[14], că dacă se produce evenimentul asigurat, asigurătorul va plăti o sumă mult mai mare decât prima pe care a încasat-o de la asigurat.

7. *Caracterul de adeziune* rezultă din faptul că clauzele contractuale sunt stabilite numai de una dintre părţi – asigurătorul – cealaltă parte având doar facultatea de a le accepta sau nu. Posibilele negocieri nu au în vedere forma contractului, dar numai conţinutul unor clauze, cum ar fi: prima, acoperirea, modalitatea de plată etc.

S-a menţionat[15] că contractul de asigurare este un contract personal, deoarece deşi obiectul asigurării poate fi o proprietate, un bun sau un interes, prin contractul de asigurare se asigură persoana/persoanele, şi nu proprietatea.

Elementele principale ale contractului de asigurare sunt următoarele:

a. interesul asigurării;
b. riscul asigurării;
c. suma asigurată;
d. prima de asigurare.

a. Interesul asigurării prezintă particularităţi în raport cu formele concrete ale asigurării: de bunuri, de persoane şi de răspundere civilă. Interesul asigurabil este considerat[16] interesul ce se naşte din raporturile unei persoane cu privire la un anumit bun ce poate fi asigurat.

S-a remarcat[17] că natura juridică a interesului asigurării se apreciază în raport cu caracterul subiectiv sau obiectiv al acestuia.

Potrivit teoriei interesului de asigurare subiectiv, prin contract se asigură numai interesul asiguratului, nu şi interesul celorlalte persoane cu privire la bunul asigurat şi care nu au încheiat contract de asigurare. Aceste persoane nu pot pretinde asigurătorului ca din suma despăgubirii să fie achitate creanţele pe care le au faţă de asigurat.

Teoria interesului de asigurare obiectiv consideră că interesul, fiind obiectiv, este încorporat bunului asigurat şi este independent de titularul interesului. În consecinţă, sunt interesate şi celelalte persoane în existenţa bunului, chiar dacă nu sunt părţi la contractul de asigurare.

b. Riscul este elementul esenţial şi caracteristic

al contractului de asigurare. Riscul reprezintă însăşi cauza asigurării. Legea nr. 407 din 21.12.2006 defineşte *riscul asigurat* ca un fenomen, eveniment sau grup de fenomene, sau evenimente prevăzute în contractul de asigurare care, odată produse, pot genera prejudicii bunurilor sau persoanei asigurate, precizându-se, că în asigurările de viaţă, fenomenul de supravieţuire şi fenomenul de deces se încadrează în noţiunea de risc asigurat[18].

În doctrină se menţionează[19] că riscul reprezintă un eveniment (sau complex de evenimente) incert, posibil şi viitor, la care sunt expuse bunurile, patrimoniul, viaţa, sănătatea sau integritatea fizică a unei persoane. La producerea riscului, asigurătorul va plăti asiguratului despăgubirea sau suma asigurată.

Pentru ca un eveniment să fie încadrat în categoria de risc asigurat, sunt necesare următoarele condiţii[20]:

a) Producerea lui să fie posibilă, deoarece asigurarea nu ar avea nici o raţiune dacă existenţa unui lucru (bun) nu este ameninţată de un anumit fenomen sau eveniment. În acelaşi timp, un eveniment cu o frecvenţă mare nu poate fi cuprins în asigurare, deoarece ar presupune prime extrem de mari şi nu s-ar justifica din punct de vedere economic.

De regulă, riscul trebuie să existe în momentul încheierii contractului de asigurare. Dacă în acel moment producerea evenimentului a devenit imposibilă, contractul se reziliază de drept, iar primele plătite pentru perioada ulterioară rezilierii se restituie de către asigurător.

b) Să aibă un caracter întâmplător, adică asupra producerii lui ulterioare să planeze incertitudinea, atât la moment, cât şi ca intensitate a acţiunii acesteia.

c) Producerea evenimentului să nu depindă de voinţa asiguratului sau beneficiarului asigurării.

d) Anumite riscuri nu pot face obiectul unei asigurări pentru motive de ordine publică. Riscul trebuie să aibă un caracter licit.

c. Suma asigurată reprezintă valoarea până la concurenţa căreia asigurătorul răspunde faţă de asigurat, în cazul producerii evenimentului acoperit prin asigurare. Ea serveşte ca bază şi pentru calcularea primei, în principiu, prin aplicarea unui anumit procent la suma asigurată[21]. Potrivit Legii nr. 407 din 21.12.2006[22], suma asigurată este limita maximă a răspunderii asigurătorului în cazul producerii evenimentului pentru care s-a încheiat contractul de asigurare. În asigurarea de viaţă, suma care urmează a fi plătită asiguratului sau beneficiarului asigurării la producerea evenimentului prevăzut în contract reprezintă *indemnizaţia de asigurare*, iar în asigurarea de bunuri şi de răspundere civilă, suma pe care asigurătorul o datorează asiguratului în vederea compensării pagubei produse de evenimentul asigurat reprezintă *despăgubirea de asigurare*. Legea mai prevede expres, că atât indemnizaţia de asigurare, cât şi despăgubirea de asigurare se plătesc de către asigurător în bani. Compensarea prejudiciului prin restabilirea sau repararea bunurilor, prin prestarea de servicii se permite doar cu acordul scris al asiguratului.

Suma asigurată poate fi mai mică sau cel mult egală cu valoarea de asigurare, evitându-se supraasigurarea.

Aceeaşi lege prevede[23] că suma asigurată nu poate depăşi valoarea reală a bunurilor asigurate din momentul încheierii contractului de asigurare. În caz contrar, contractul este nul, în virtutea legii, în partea, din suma asigurată, care depăşeşte valoarea reală a bunurilor la momentul încheierii contractului.

S-a remarcat[24] că supraasigurarea nu este admisă pentru că ar putea duce la un interes al asiguratului pentru producerea cazului asigurat şi încasarea, în consecinţă, a unei sume superioare valorii bunului în momentul producerii prejudiciului. În cazul asigurării navelor comerciale nici subasigurarea[25] nu este acceptată. Navele comerciale se asigură la suma declarată de asigurat şi agreată de asigurător, care nu trebuie să depăşească valoarea de înlocuire, cel mult valoarea din nou, la data încheierii asigurării. Suma asigurată se delimitează pe corp, maşini şi instalaţii.

d. Prima de asigurare reprezintă suma de bani – remuneraţia – pe care o primeşte asigurătorul de la asigurat în schimbul prestaţiei promise, respectiv protecţia pentru riscurile stabilite. Este preţul protecţiei oferite de asigurător pentru acele riscuri[26]. Conform prevederilor Legii nr. 407[27], *prima de asigurare* reprezintă suma pe care asiguratul este obligat să o plătească asigurătorului, la eliberarea poliţei de asigurare, în modul şi în termenul prevăzut de contractul de asigurare, în schimbul preluării de către asigurător a riscului asigurat. Plata primei de asigurare se face integral sau în rate plătibile la termenele scadente prevăzute în contract conform negocierii părţilor, la sediul asigurătorului sau al reprezentanţilor săi dacă în contractul de asigurare nu se prevede altfel.

În doctrină s-a menţionat[28] că în domeniul asigurărilor se utilizează mai multe categorii de primă, şi anume:

- prima unică, scadentă într-o singură sumă;
- prima periodică, scadentă în perioade egale, determinate pe perioade de asigurare;

• prima curentă sau efectivă, referitoare la perioada anului în curs;

• prima fixată, care reprezintă prima pe o unitate de sumă asigurată;

• tarifele de primă, cuprinzând primele fixate pe feluri de asigurări, riscuri etc.;

• rabatul de primă, care constă în diminuarea primei cu o anumită sumă stabilită.

Prima stabilită pentru perioada de asigurare este indivizibilă. Perioada de asigurare este intervalul pentru care s-a plătit prima ca unitate de timp în decursul căreia asigurătorul suportă riscul asigurării. Dacă evenimentul se produce înainte de împlinirea duratei perioadei de asigurare, asiguratul nu va putea pretinde aplicarea unei prime proporţionale, aferentă timpului care a mai rămas, deoarece probabilitatea de daună se stabileşte pe întreaga perioadă de asigurare. Aşadar, nu are importanţă când se produce evenimentul asigurat sau dacă nu se produce deloc în cursul perioadei[26].

Prima de asigurare este un element esenţial al contractului de asigurare şi principala obligaţie a asiguratului.

Printre factorii care influenţează mărimea primei de asigurare se pot enumera[30]:

• natura bunului asigurat;
• dimensiunea riscurilor;
• numărul şi tipul riscurilor;
• intensitatea riscurilor;
• mărimea posibilă a daunelor;
• gradul de dispersie a riscului;
• suma asigurată;
• durata contractului;
• nivelul francizei;
• întinderea geografică a acoperirii;
• istoricul daunelor pe un anumit număr de ani anteriori (de regulă, 5 ani);
• diverse date statistice relevante pentru o evaluare cât mai corectă;
• modalitatea de plată a primei (într-o tranşă unică sau eşalonată în rate periodice);
• gradul de întreţinere a bunului la asigurările de bunuri, starea de sănătate la asigurările de persoane, limita răspunderii la asigurarea de răspundere;
• vârsta, sexul, starea de sănătate, durata asigurării la asigurarea de viaţă;
• dimensiunea afacerii (pentru sume mari se pot negocia reduceri);
• starea conjuncturală a pieţei;
• evaluarea proprie obiectivă şi subiectivă a asigurătorului.

Prin urmare, există o corelaţie necesară între prima de asigurare şi factorii obiectivi sau subiectivi care influenţează nivelul primei de asigurare.

Prima de asigurare are drept scop acoperirea cheltuielilor legate de administrarea asigurărilor şi obţinerea unui beneficiu. Asiguratul, în schimbul plăţii primei, obţine protecţia prin asigurare pentru anumite riscuri, pe o anumită perioadă de timp.

Codul civil al Republicii Moldova prevede forma scrisă ca fiind obligatorie pentru încheierea contractului de asigurare[31]. De regulă, contractul de asigurare cuprinde două părţi principale[32]. Prima parte conţine clauzele imprimate, sub forma unor extrase din condiţiile generale care reglementează raporturile dintre asigurat şi asigurător. A doua parte reprezintă părţile neimprimate ale documentului, care se referă, în principal, la indicarea părţilor contractante, denumirea riscurilor, prima, suma asigurată şi durata contractului, indicându-se data intrării în vigoare.

Deşi la baza încheierii contractelor comerciale internaţionale stă principiul libertăţii contractuale, totuşi sunt situaţii când legile stipulează clauze obligatorii care urmează a fi inserate în unele contracte. Asemenea clauze sunt considerate esenţiale[33]. Astfel, Codul civil al Republicii Moldova[34] şi Legea nr. 407 din 21.12.2006[35] prevăd că în contractul de asigurare se va indica:

a) numele sau denumirea, numărul de identificare de stat, domiciliul sau sediul părţilor contractante;

b) obiectul asigurării: bun, persoană şi răspundere civilă;

c) riscurile ce se asigură;

d) începutul şi durata asigurării;

e) sumele asigurate;

f) primele de asigurare, locul şi termenele de plată;

g) modalitatea de modificare, reziliere şi încetare a contractului;

h) condiţiile de plată a despăgubirii de asigurare şi/sau a indemnizaţiei de asigurare;

i) drepturile şi obligaţiile părţilor;

j) răspunderea părţilor;

k) jurisdicţia soluţionării litigiilor;

l) alte date, conform legii sau contractului.

În practica comercială internaţională sunt cunoscute următoarele categorii de contracte internaţionale de asigurare[36]:

1. Contractul internaţional de asigurare CARGO, care are ca obiect mărfurile, în general încărcăturile aflate în transportul de trafic internaţional.

2. Contractul internaţional de asigurare CASCO, care are ca obiect nave comerciale, nave de pescuit

oceanic şi nave colectoare, precum şi alte ambarcaţiuni, instalaţii şi utilaje plutitoare asimilate navelor.

3. Contractul internaţional de asigurare pentru răspundere civilă, prin care asiguratul urmăreşte să-şi vadă acoperită total sau parţial paguba pe care ar suporta-o drept consecinţă a prejudiciului pe care el, lucrul lui, ori prepusul său l-au cauzat unui terţ, angajându-se astfel răspunderea civilă.

4. Contractul de asigurări mutuale, cunoscut şi sub denumirea de *Protecţie şi Indemnizaţie*, care au drept scop acoperirea pagubelor suportate de asigurat în temeiul răspunderii civile, antrenate de prejudicii cauzate de nave terţilor.

Contractul de asigurare încetează prin ajungerea la termen sau prin producerea riscului asigurat. Contractul de asigurare încetează de drept prin acordul părţilor, dar drept temei pentru încetarea contractului pot servi următoarele circumstanţe[37]:

a) neachitarea de către asigurat a primei de asigurare în mărimea şi în termenul stabilit;

b) expirarea termenului său de acţiune;

c) îndeplinirea de către asigurător a obligaţiilor contractuale;

d) lichidarea asiguratului persoană juridică sau la decesul asiguratului persoană fizică;

e) lichidarea asigurătorului, în modul stabilit de legislaţie.

Un contract de asigurare poate înceta şi în alte cazuri prevăzute de legislaţie.

Contractul de asigurare poate fi reziliat, la cererea asigurătorului sau asiguratului, doar în cazul în care partea opusă nu îşi onorează obligaţiile prevăzute de contract sau încalcă legislaţia. Constituie excepţie situaţia când are loc înstrăinarea bunurilor asigurate, dobânditorul având opţiunea de a menţine valabilitatea contractului de asigurare sau de a-l rezilia.

Note:

[1] Pătulea V., Turianu C., *Curs rezumat de drept al afacerilor*, Scripta, Bucureşti, 1994, p.205.

[2] *Codul civil al Republicii Moldova,* publicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 82-86 din 22.06.2002.

[3] Ibidem, art.1302.

[4] Ibidem, art.1303.

[5] Ibidem, art.1304.

[6] Ibidem, art.1301.

[7] Publicată în *Monitorul Oficial al Republicii Moldova,* nr.47-49 din 06.04.2007.

[8] Ibidem, art.1.

[9] Căpăţână O., Ştefănescu B., *Tratat de drept al comerţului internaţional*, vol.II, Editura Academiei, Bucureşti, 1985, p.206.

[10] Codul civil al Republicii Moldova, art.1306.

[11] Ciurel V., *Asigurări şi reasigurări: abordări teoretice şi practice internazionale,* All Beck, Bucureşti, 2000, p.178.

[12] Gribincea L., *Dreptul comerţului internaţional*, Reclama, Chişinău, 1999, p. 222.

[13] Ciurel V., op.cit., p.179.

[14] Williams C.A. Jr., Heines Richard, *Risc Management and Insurance,* 5th edition, Mc Grow Hill Book, Co, New York, 1985, p.281.

[15] Ciurel V., op.cit., p.178.

[16] Alexa C., Ciurel V.*, Asigurări şi reasigurări în comerţul internaţional*, All, Bucureşti, 1992, p.33.

[17] Alexa C., Ciurel V., op.cit., p.34.

[18] Legea nr. 407 din 21.12.2006, art.1.

[19] Ciurel V., op.cit., p.196.

[20] Gribincea L., op.cit., p.224.

[21] V.Pătulea, C.Turianu, op.cit., p.212.

[22] Legea nr, 407, art.6.

[23] Ibidem, art.15.

[24] Ciurel V., op.cit., p.197.

[25] Subasigurarea constituie asigurarea la o sumă inferioară valorii navelor.

[26] Ciurel V., op.cit., p.198.

[27] Legea nr. 407, art.7.

[28] Alexa C., Ciurel V., op.cit., p.36.

[29] Gribincea L., op.cit., p.225.

[30] Ciurel V., op.cit., p.198-199.

[31] Codul civil al RM, art.1308.

[32] Gribincea L., op.cit., p.226.

[33] Sitaru Dragoş-Alexandru, *Dreptul comerţului internaţional,* Tratat, Partea generală, UJ, Bucureşti, 2008, p.414; Băieşu A., *Contractele comerciale internaţionale,* Suport de curs, CEP USM, Chişinău, 2007, p.101.

[34] Legea nr. 407, art.1308.

[35] Ibidem, art.13.

[36] Gribincea L., op. cit., p.230-236.

[37] Legea nr. 407, art.18.